

NOKTA ATIŞLARDAN SİLAHLI ÇATIŞMAYA: AZERBAYCAN-ERMENİSTAN SAVAŞIN EŞİĞİNE NASIL GELDİ?

Tutku DİLAVER

Analist

Analiz No : 2020 / 25

21.07.2020

2020 Temmuz ayı, 2016dan bu yana Azerbaycan-Ermenistan arasındaki göreceli sakinliğin sona erdiği bir ay oldu. 2018 Nisan Devriminin ardından iktidara gelen Nikol Paşinyanın, Azerbaycana karşı politikalarını popülist kaygılarla daha da ileri bir noktaya götürmesi birkaç gündür yaşanmakta olan çatışmaların da zeminini oluşturdu.

Hatırlanacağı üzere Paşinyan, iktidara geldiği ilk günlerde Dağlık Karabağ konusunda daha uzlaşmacı bir tutum benimseneceği şeklinde sinyaller vermişti. Ancak çok kısa bir süre sonra, muhalefetten ve Ermeni seçmenlerden aldığı olumsuz tepkiler nedeniyle söylemini geleneksel dış politika çizgisine yakın bir zemine taşıdı. Özellikle Karabağ konusunda sembol isimlerden biri olan Robert Koçaryana açtığı siyasi savaşın ardından, Dağlık Karabağ konusunda atacağı herhangi bir yanlış adımın kendisine iktidarı kaybettirme ihtimali bulunuyordu. Önce Milliyetçi Ermenilerin desteğini alabilmek için, kendi oğlu Ashot Paşinyanı, Dağlık Karabağda askerlik yapmaya gönderdi[1]. Paşinyanın bu hamlesi Ermenistanda takdirle karşılandı. Ardından söyleminde ufak değişiklikler yapmaya başladı. Uzlaşmacı tavrını sürdürdüğü izlenimini vererek, sözde Dağlık Karabağ yönetimini müzakere masasına oturtmaya yönelik bir söylem geliştirdi. Kendisini Karabağlıların seçmediğini dolayısıyla Dağlık Karabağ adına karar verme yetkisinin de bulunmadığı şeklindeki beyanatlarını ulusal ve uluslararası pek çok platformda, hatta BM Genel Kurulunda dahi, tekrarlardı. Dolayısıyla, Ermenistan olarak Karabağ adına artık konuşmayacaklarını, Dağlık Karabağ yönetiminin kendisini temsil etmesi gerektiğini iddia ediyordu.

O dönemde Azerbaycandan ve Türkiyeden Ermenistanın bu tavrının barış sürecine etkilerinin olumsuz olacağı yönünde pek çok uyarı yapılmıştı. Ancak Ermenistanın mevcut AGİT Minsk grubu formatına zarar veren bu tavrı gereken sertlikte tepki almadı. Paşinyan da buradan aldığı cesaretle, söylemini her geçen gün biraz daha ileri noktaya taşıdı.

5 Ağustos 2019da Dağlık Karabağın işgal altındaki Hankendi şehrinde Pan-Ermeni

oyunlarına katılan Paşinyan Dağlık Karabağ Ermenistandır, nokta[2] diyerek, gelecek çatışmaların ilk kıvılcımını ateşledi. Mevcut formatı tahrip etme çabalarının yanı sıra, bu açıklamasıyla Dağlık Karabağdaki işgali sürdüreceği ve hiçbir müzakerenin bu durumu değiştiremeyeceğini de bir nevi ilan etmiş oldu. Paşinyanın bu beyanına karşılık olarak İlham Aliyev, Valdai Club toplantısında, Vladimir Putinin karşısında, Karabağ Azerbaycandır, ünlem[3] söyleminde bulundu.

Noktalama işaretleriyle başlayan gerginliği geçtiğimiz Şubat ayında gerçekleşen Münih Güvenlik Konferansı sırasındaki Paşinyan-Aliyev açık oturumu takip etti. Burada da tansiyon epey yüksekti. Paşinyanın Karabağ konusunda hiç de uzlaşmacı olmayan tavrı bir kez daha gözler önüne serildi[4]. Ülke içerisinde ise Paşinyana karşı milli davayı yeterince iyi savunmadığı şeklinde eleştiriler yöneltildi. Bu noktadan sonra Ermenistan Savunma Bakanlığında daha sert açıklamalar yapılmaya başlandı. Özellikle pandemi sürecinde sınırların kapatılması ve dikkatlerin başka meselelere çekilmesi, ardından Paşinyanın iç siyasette çok zor bir duruma girmesi, Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki bu uzun süreli gerginliğin, silahlı çatışmaya dönüşmesine zemin hazırlamış oldu.

6 Temmuzda Aliyevin, Minsk Grubuna ve mevcut formatın işleyişine dair endişeleri basında yer almıştı. Ermenistanın provakasyonları ve proaktif politikalarına Minsk grubunun gereken cevabı bir türlü verememesine dikkat çekilmişti. Bu durumun Ermenistanın uzlaşmaz tavrını cesaretlendirdiği ve barış görüşmelerinin önünü tıkadığını ima etti, Aliyev[5]. 12 Temmuzda başlayan çatışmalar, Aliyevin eleştirilerinde haklı yönler olduğunu gösterdi.

Bugün, iki ülke arasındaki tansiyonun mevcut sorunlar nedeniyle arttığı bir ortamda, bu çatışmaların gerçekleşmesi sürpriz olmayan bir gelişmedir. Nitekim her iki ülkenin de savunma alanında yaptığı harcamalar incelendiğinde, oransal olarak ciddi bir artış olduğu görülüyor. Ermenistanın 2018 yılından bu yana bütçesinde savunma harcamalarının kapladığı payın %17den %25lere kadar çıkmış olması, Ermenistanın politikasındaki değişimi de işaret ediyor[6]. Azerbaycanın da 2020 yılı için savunma bütçesini önceki yıllara göre yaklaşık %21 artırdığı görülüyor[7]. Bu artış Azerbaycanın tehdit algısının 2020 yılı için ne kadar yükseldiğini de tek başına gösterir nitelikte. Dolayısıyla iki ülke arasında böyle bir gerginliğin yaşanıyor olması bölgeyi bilen uzmanları pek de şaşırtmıyor.

Çatışmanın Bölgesel Boyutu

Bugün çatışmaların Ermenistanın Tavush, Azerbaycanın Tovuz bölgesi ile tek tük de olsa Nahcivan bölgesinde meydana geliyor olması, dikkate değer başka bir takım hususlar olduğunu gösteriyor. Öncelikle Tovuz bölgesi, mevcut çatışmanın olduğu Dağlık Karabağ bölgesinden uzakta bir nokta olarak göze çarpıyor ve Azerbaycan-Türkiye ve Gürcistan arasındaki bölgesel işbirliği açısından oldukça önemli bir konuma sahip. Bakü-Tiflis-Erzurum doğalgaz boru hattı, Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattı, Güney Gaz Koridorunun bir kısmı ve aynı zamanda Bakü-Tiflis-Kars demiryolunun bu bölgeden geçtiği görülüyor. Ermenistanın 12 Temmuzda başladığı saldırılarının bu bölgede yoğunlaşması, bir anlamda, bölgesel işbirliğine karşı Ermenistanın oluşturduğu tehdidi de gözler önüne

seriyor. Bu nedenle, Türkiye'nin ilk günden itibaren Azerbaycana verdiği destek, her ne kadar Ermenistan tarafından farklı yansıtılmak için çabalansa da, aslında bölgesel istikrarın bozulmamasına yönelik olmasından ileri geliyor. Ek olarak bu saldırılar Türkiye'nin yatırımlarına da zarar getireceği için, Türkiye'yi yakından ilgilendiriyor.

Diğer yandan komşusu ve bölgesel ortağı Azerbaycanın toprak bütünlüğünün ihlaline karşı Türkiye'nin sessiz kalamayacağı da bir gerçektir. Nitekim TBMM 16 Mart günü bu konuda ortak bir bildiri yayınlarak Azerbaycana ve uluslararası hukuka saygı duyulması gerektiğine dikkat çekmiştir[8].

Ermenistanın Nahcivan Emelleri

Çatışmaların başlamasından kısa bir süre sonra Türkiye, Azerbaycan ve Nahcivan otonom bölgesi Savunma Bakanları bir araya gelerek toplantı yapması da Türkiye tarafından bu olaylara verilen önemi gösteriyor[9]. Bu noktada Nahcivanın katılımı da dikkat çekiyor, çünkü çatışmaların bir kısmı da Nahcivan sınırında meydana geldi. Bu noktada 1920 yılında Ermenistanın Zangezur bölgesini işgal ederek topraklarına katmasının hatırlanması gerekiyor. Zira Zangezur koridorunun Ermenistana katılması ile Azerbaycan ve Nahcivan arasındaki kara bağlantısının kopmasına neden olmuştu. Nahcivanın da Ermenistana dâhil edilebilmesi için uzun süreler çabalanmasına rağmen sonuç elde edememişti. Ancak Nahcivan üzerinde Ermenistanın yayılmacı emelleri hala sona ermiş değil.

Örneğin Ermeni Devrimci Federasyonunun (EDF) yıllık kongresinde 2020-2021 yılına dair hedefler başlığı altında 1921 tarihli Moskova Antlaşmasının geçersiz kılınması ve Nahcivan konusu yer alıyor. Bilindiği üzere 1921 Moskova Antlaşması Nahcivan otonom bölgesinin kurulması konusunda maddenin yer aldığı ilk uluslararası antlaşma olma özelliğine sahip.

EDF'nin bu hedef metni resmi devlet belgesi özelliği taşımamakla birlikte, Paşinyan hükümetinin ve Ermenistan devletinin de Nahcivan konusunda benzer bir takım hedefleri olduğu anlaşılıyor. Nitekim 2019 Aralık ayında Ermenistan Dışişleri Bakanlığı Nahcivanda sözde Ermeni soykırımının yüzüncü yılı adı altında bir metin yayınlamıştı. Metinde Nahcivanın tarihi Ermeni toprağı olduğu vurgusunun üzerinde durulmaktaydı. Hatta aynı vurgu, Münih Konferansı sırasında Aliyev ile katıldığı açık oturumda Paşinyan tarafından da dile getirildi[10]. Bu çerçeveden bakıldığında Ermenistanın Nahcivana düzenlediği saldırıların da sıradan bir ateşkes ihlali olmadığını akıllara getiriyor.

Uluslararası Tepkiler

Çatışmanın başlamasının ardından Amerika Birleşik Devletleri, Rusya, Almanya, Fransa, İran ve Japonya gibi pek çok ülke ve BM, AB, NATO, CSTO ve Türk Konseyi gibi pek çok uluslararası kuruluş çatışmaların durdurulması çağrısında bulundu. Bu çağrılar arasında elbette ABD, Rusya ve Fransa'nın tutumu Minsk grubu eş başkanları olmaları nedeniyle özel bir öneme sahip. Ancak bu üç ülkenin de çatışmaya karşı kesin bir tavır takınmadığı ve taraflara karşı itidal çağrısı yapmakla yetindikleri, hatta Fransa'nın adeta Ermenistanın

yanında olduğunu ilan ettiği görülüyor. Bu yazı dizisinin ikinci kısmında bu durumun nedenleri olabilecek ihtimaller anlatılacağından, burada yalnızca şu saptamayı doğru bir şekilde yapmak gerekiyor: AGİT Minsk grubu eş başkanlarının kendi çıkarları uğruna taraflı bir tutum takınması, gerçek bir barışın sağlanmasının önündeki en büyük engeli oluşturuyor.

Buraya kadar değerlendirilen noktalar açısından bakıldığında Ermenistan ve Azerbaycan arasında bugün yaşanan çatışmaların öngörülebilir olduğu söylenebilir. Ancak Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki gerilimin vahametinin iyi anlaşılması gerekiyor. Zira iki ülke arasında gerilim yalnızca Dağlık Karabağ bölgesinde değil, Azerbaycan-Ermenistan hattında pek çok nokta sıcak çatışmaya dönüşebilme potansiyeline sahip. Bu durum Türkiyenin ve Gürcistanın bölgesel işbirliğini ve güvenliğini de tehdit ediyor. Ermenistanın komşularına karşı tavrının her an askeri bir operasyona dönüşme ihtimali, yeni bir istikrarsızlık ihtimalinin de kapılarını aralıyor. Ayrıca Paşinyanın Covid-19 salgını ve Anayasa Mahkemesi krizi[11] gibi iç siyasette girdiği zor durumdan kurtulma gibi popülist kaygılarla böyle bir eylemi gerçekleştirdiği iddiaları da geçerli gibi görünüyor. Uluslararası ortamın da söz konusu çatışmanın fitilini ateşlemeye uygun olması bugün bu çatışmanın çıkmasında önemli bir rol oynuyor.

[1] Armenian leader Pashinyans son volunteers to serve in Karabakh, *Eurasianet*, 29 Mayıs 2018, <https://eurasianet.org/armenian-leader-pashinyans-son-volunteers-to-serve-in-karabakh>.

[2] Artsakh is Armenia, Says Pashinyan during Stepanakert Rally, *Asbarez*, 5 Ağustos 2019, <http://asbarez.com/183673/artsakh-is-armenia-says-pashinyan-during-stepanakert-rally/>.

[3] Azerbaijan escalates punctuation war with Armenia, *Eurasianet*, 7 Ekim 2019, <https://eurasianet.org/azerbaijan-escalates-punctuation-war-with-armenia>.

[4] Tutku Dilaver, Tarihte Bir İlk Paşinyan-Aliyev Açık Oturumu, *AVİM*, 27 Şubat 2020, <https://avim.org.tr/tr/Yorum/TARİHTE-BİR-ILK-PASINYAN-ALIYEV-ACIK-OTURUMU>.

[5] Azerbaycan Cumhurbaşkanı Aliyev: AGİT Minsk Grubundan somut açıklamalar bekliyoruz, *Anadolu Ajansı*, 6 Temmuz 2020, <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/azerbaycan-cumhurbaskani-aliev-agit-minsk-grubundan-somut-aciklamalar-bekliyoruz/1901778>.

[6] Armenia Military Expenditure, *Tranding Economics*, <https://tradingeconomics.com/armenia/military-expenditure> ; Armenias 2020 Budget: Defense Sector Spending to Drop by 3 Billion AMD, *Hetq*, 2 Ekim 2019, <https://hetq.am/en/article/108136>

[7] Azerbaijan to increase spending on defense by 20,9%, *APA*, 18 Ekim 2019, <https://apa.az/en/azerbaijan-army-azerbaijani-armed-forces/azerbaijan-to-increase-spending-on-defence-209-295245>

[8] TBMM Toplantı tutanağı, 16 Temmuz 2020, https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/Tutanak_B_SD.birlesim_baslangic_yazici?P4=23480&P5=H&pa

[9] Akar, Nahçıvan Ordu Komutanı Mustafayev ile Azerbaycan Savunma Bakan Yardımcısı Tahirov'u kabul etti, *Sputnik Türkiye*, 16 Temmuz 2020, <https://tr.sputniknews.com/turkiye/202007161042470984-akar-nahcivan-ordu-komutani-mustafayev-ile-azerbaycan-savunma-bakan-yardimcisi-tahirovu-kabul-etti/>

[10] Pashinyan in Munich: "Armenia and Nagorno Karabakh are ready to make real efforts to resolve this conflict, *Hetq*, 15 Şubat 2020, <https://hetq.am/en/article/113385?>

[11] AVİM, Ermenistanda Anayasa Krizi, *AVİM*, 06 Temmuz 2020, <https://avim.org.tr/tr/Yorum/ERMENISTAN-DA-ANAYASA-KRIZI>.

Yazar Hakkında :

Tutku Dilaver, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden 2015 yılında mezun olmuştur. 2020 yılında Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalına bağlı Kafkasya Çalışmaları Programında tezli yüksek lisansını tamamlamıştır. Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde doktora çalışmalarına devam etmektedir.

2017 Ağustos ayında Avrasya İncelemeleri Merkezinde (AVİM) başladığı 6 aylık uygulamalı eğitim programını tamamlamış, Misafir Araştırmacı olarak AVİM □ katılmıştır. 2019-2023 yılları arasında AVİM'de Analist olarak çalışmıştır.

Atıfta bulunmak için: DİLAVER, Tutku. 2024. "NOKTA ATIŞLARDAN SİLAHLI ÇATIŞMAYA: AZERBAYCAN-ERMENİSTAN SAVAŞIN EŞİĞİNE NASIL GELDİ?." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Analiz No.2020 / 25. Temmuz 21. Erişim Haziran 30, 2024. <https://avim.org.tr/tr/Analiz/NOKTA-ATISLARDAN-SILAHLI-CATISMAYA-AZERBAYCAN-ERMENISTAN-SAVASIN-ESIGINE-NASIL-GELDI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2024 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır